

KNJIGA „OD ZNANSTVENICE ZA ZNANSTVENIKE“

Suzana Marjanić, *Mitovi i re/konstrukcije: tragom Nodilove „stare vjere“ Srba i Hrvata*, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, 2022., 559 str.

Svaki postupak u prikazu knjige sintetičkog je karaktera i nastoji usmjeriti potencijalnog čitatelja na smjernicu, glavnu temu, ili ako hoćete – Arijadninu nit autorove misli kroz slojevita poglavlja napisanog djela. Ponekad je taj zadatak jednostavan i jednosmjernan, gotovo neizbježan i predodređen autorskim aktom prezentacije teme i/ili problema. Suzana Marjanić u ovoj je knjizi dala Arijadnin konac čitatelju u ruke, samo se taj konac sastoji od većeg broja niti koje se iz osnovnoga konca šire poput grana stabla do najtanjih grančica na čijim vršcima spavaju još neotkriveni pupovi, oni koji čitatelju nude pitanja i ponegdje neotkrivene i nedokazane tajne pojedinih mitskih slika i motiva.

Autorica pristupa Nodilovu djelu/djelima upravo onako kako sâm naslov njezine knjige označuje; polazeći analitičkim tragom Nodilova djela proučava pojedine segmente mitskih slika i likova secirajući njegova nastojanja da „deduktivnom konstrukcijom“¹ istraži i rekonstruira slavenski panteon na osnovu fragmenata mitološke svijesti koji preživaju u epskim oblicima hrvatske pa i srpske usmene književnosti. Autoričin zadatak zaista je izrazito kompleksan i zahtijeva neopisivu količinu širokog poznavanja materije kako bi se moglo ispravnom metodologijom pristupiti procesu rekonstrukcije Nodilove konstrukcije.

Čitatelj se ovdje nalazi pred spomenutim labirintom spoznaja i ideja koje tek treba apsolvirati i od nje se traži smjelost da se uputi u pustolovinu otkrivanja. Pogledom na sadržaj čitatelj se može obeshrabriti količinom idejnog materijala, no naslovi potpoglavlja izvrsno vode misao vodilju, Arijadninu nit, kroz cijelo djelo. Gotovo poput misaonog kataloga potpoglavlja pomažu lakšem razumijevanju kompleksnosti ponuđene građe, stoga se tim „katalogom“ može i tako služiti. Naslovljavanje poglavlja skladno je učinjeno, kao po preporuci Paula Levinsona kojeg autorica također nudi kao konstruktora nazivlja potpoglavlja. Stoga se u ovu knjigu može uroniti padom u Alisinu zečju rupu sistematskim iščitavanjem gdje će čitatelj prošetati kroz mnoga vrata mitoloških misli, a može

¹ Pojam koristi Radoslav Katičić u kritici Nodilova djela u svom radu „Mitovi naše poganske starine i Natko Nodilo“ koji je objavio u časopisu *Filologija*, br. 44, 2005. godine.

se i hodati po postavljenim kamenjima na jezeru gdje se s njih može promatrati dubine materije, a da se u vodu ne upadne. To je metodološka prednost ove knjige, stoga se ne obeshrabrujte, nego odaberite metodu kojom ćete doći do traženih rezultata.

Autoričino bogato znanstveno interdisciplinarno iskustvo očituje se na više mjesta u knjizi kada uspješno prikazuje Nodilova predaleka posezanja u povezivanju i zaključivanju. Posebice se to vidi u opažanjima gdje se Nodilu zamjera nedovoljno poznavanje lingvistike u motivskoj i nominalnoj analitici ili pak isključivanje pojedinih mitoloških „bazena“ koje nije uključio u svojim konstrukcijama i analizama. Nadalje, autorica kritički pristupa Nodilovu selektivnom pristupu usmenoknjiževnoj građi i izostavljanju pojedinih izdanja članaka *Danice ilirske, Kola, Vienca, Zore dalmatinske* kao i pojedinih zbirki hrvatskih usmenih lirskih pjesama te usmenih priča. Također, autorica na kraju knjige upućuje na Nodilovu skepsu pri iskazivanju i iznošenju pojedinih teza podsjećajući čitatelja na hipotetsku narav Nodilova djela. Ukratko, ovisno o primarnome izvoru koji se koristi u rekonstrukciji južnoslavenskoga panteona, kroz dvanaest poglavlja Suzana Marjanić razmatra dvije mogućnosti re/konstrukcije južnoslavenske mitologije ili, u Nodilovu određenju, *stare vjere*; potonju je odrednicu nedavno svojom knjigom *Naša stara vjera: tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine*, 2017., aktualizirao Radoslav Katičić. I dok Nodilo u rekonstrukciju polazi od Helmoldove *Slavenske kronike* koja kao polapsku boginju upisuje Siwu (Živu), a kao vrhovno božanstvo Svantevida, recentne rekonstrukcije hrvatske mitologije Vitomira Belaja i Radoslava Katičića polaze od *Kijevskoga/Nestorova ljetopisa (Povijest o minulim vremenima, oko 1113. godine)* gdje kao ruska boginja figurira Mokoš, a kao vrhovno božanstvo – Perun.

Ono što daje najveću vrijednost ovoj knjizi jest pristup koji autorica sustavno i s jednakim intenzitetom provodi od korice do korice. Analitičkim pristupom redom pojedinačnim mitskim slikama koje Nodilo obrađuje autorica nudi vrlo duboku i široku sliku ideja i zaključaka koji su se razvijali u etnografskim, antropološkim i mitološkim, lingvističkim, religijskim, misterijskim, psihoanalitičkim, povijesnim, umjetničkim stručnim i znanstvenim područjima. Bez takvog pristupa autorica ne bi mogla ostvariti ovako detaljnu analizu Nodilove misli, ali ne bi mogla ni zakoračiti van ideja koje se nameću u istraživanju. Stoga se najveću prednost knjige može pronaći i u hrabrosti da se objedine višeslojne, multidisciplinarne opservacije u neselektivnoj analitici.

Kroz dvanaest velikih tematskih poglavlja² autorica je ponudila dubinsko istraživanje pojedinih fenomena, likova, mitskih slika, odnosa i pojavnosti u kojima je dala veliku širinu znanstvenih rezultata nakupljenih u zadnjih gotovo dvjesto godina. Tako već na samom početku predstavlja problematiku kritike slavenske mitologije preko Louisa Légera i Franza Miklošiča (između ostalih) i zbog navodnoga ne/postojanja dokazivog mitološkog materijala s kojim se Nodilo susreće. Panteonska problematika kasnije se odražava i u kritikama Nodilova djela kada mu se spočitava konstruiranje slavenske mitologije na osnovu nepostojećih spona što autorica vrlo detaljno predstavlja u ovom poglavlju.

Sljedećim poglavljima (2., 3., 4. i 5.) autorica uranja u bogoliki dio mitološke svijesti koju Nodilo predstavlja u svom djelu, a napose promišlja o afirmaciji slavenskoga nebeskog oca Svantevida i o svim njegovim afirmacijama u religijskom i usmenoknjiževnom fragmentarnom prežitku uvjerenja i predodžbi. Pritom vrlo slojevito predstavlja i u mnogočemu informativno i teorijski nadopunjuje mnoga Nodilova promišljanja dajući i svoje hipotetske smjernice za razumijevanje pojedinih mitoloških slika kao što je npr. jasno u poglavlju o blizanačkoj mitologiji i njezinoj afirmaciji u fragmentiranoj mitološkoj slici npr. italških naroda i drugih helenskih mitoloških konstrukcija.

Nastavljajući detaljnu analizu motiva autorica se u drugom dijelu knjige odmiče od božanskih figura i primiče se pojmovima koji se mogu sagledavati u okvirima religijskog i vjerskog koje se odražava u mitološkoj svijesti. Tu se autorica nizom bavi solarnom kulturnom slikom koja se odražava i u tradicijskim vjerovanjima. Baveći se tim pitanjem autorica se u mnoštvu primjera naslanja na Nodilova razmatranja dajući dublje analize i primjere najčešće iz *Rgvede* u kojoj je razvidna kompleksnost problema u kojoj leži zamka preranih zaključaka. Pridajući utjecajnu pozornost višeslojnim slikama i sponama solarnog kulta kroz mnoge mitološke slike, likove i odnose, autorica se u proučavanjima osvrće na trojni aspekt Sunca, na refleksiju „munjevine teorije“ koju promatra u funkcijama aždaje i zmaja. Osim toga, nudeći tumačenja Nodilovih ideja, autorica

² 1. *Mitsko u epskom ili božansko u ljudskom i svetačkom*, 2. *Religija nebesnoga vidila*, 3. *(Dijadna) boginja i duoteizam*, 4. *Temeljni mitski agon: Svantevid i njegov polionimijski protivnik*, 5. *Blizanačka (embriološka) mitologija: dijada i trijada astralne mitologije*, 6. *O Suncu, ali bez prvenstva solarne mitološke teorije: noćna trilogija Sunca*, 7. *Solarna heptalogija i dodekalogija vs. vučja historija*, 8. *Hod Sunca kroz godinu: ep o dodekalogiji*, 9. *Nodilova munjevine teorija: (feminina) aždaja i (maskulini) zmaj*, 10. *Vatra kao domovina smrti u Nodilovoj religiji groba*, 11. *Lunarna mitologija*, 12. *Autotematizacijsko traganje za zaključnom sintezom o Nodilovoj re/konstrukciji srpsko-hrvatske/ hrvatsko-srpske mitologije*.

čitateljima donosi vrlo slojevitu teorijsku sliku koju se teško može sveobuhvatno shvatiti i „probaviti“ bez cjeloživotnog iskustva znanstvene gladi prema istini koju su u sebi čuvali ljudi prošlosti. Mnoga izložena tumačenja od čitatelja traže da zastane i razmisli o predstavljenom jer informacije koje se iznose u sebi nose ponajprije znanstveno i istraživačko iskustvo, ono iskustvo koje svaki proučavatelj i znanstvenik bez dominantne ideološke motivacije ima kroz daleka posezanja, padove, transformacije i ponovna učenja. Poput Katičićeve gigantske pentalogije pretrkršćanske starine, Suzana Marjanić nudi knjigu „od znanstvenice za znanstvenike“ koja u arhivu znanja na preko petsto stranica svakom rečenicom daje pregršt vrlo vrijednih informacija koje su na papir došle tek nakon iscrpnog, objektivnog i teškog istraživanja.

Baš kao što to naslov implicira pojmom „re/konstrukcije“ u ovoj knjizi traga se za dubljim vrijednostima Nodilove „deduktivne konstrukcije“ prelazeći preko znanstvenog minskog polja vrlo teških teza i poveznica. To je posebno jasno kada se uzme u obzir da je autoričin zadatak nezavidan i unaprijed stigmatiziran likom i djelom Natka Nodila. Stoga se uočava da autorica kroz sva poglavlja pristupa vrlo znanstveno i daje čitatelju na slobodu da vlastitom znanstvenom logikom donese zaključke o Nodilovu djelu, posebice jer je kritika ostavila zatvorena vrata pojedinim temama.

Ova će knjiga pratiti čitatelja i znanstvenika kroz dugi niz godina usavršavanja; njoj će se vraćati, nju će prevrtati, iščitavati, analizirati i u potpunosti pretesti sve dok se ne pronade još jedan put, još jedan pogled na kompleksni i preteški teret mitologije koji je ostavljen suvremenom čovjeku kao podsvjesni marker koji ga obilježava na njemu nerazumljiv način – koji ga obilježava na iskonski način, onako kako mit uostalom i djeluje.

Denis VEKIĆ